

Kateřina Pösingerová

**NAUCZANIE JĘZYKA POLSKIEGO
NA UNIWERSYTECIE KAROLA
W GRUPACH ŚREDNIO ZAAWANSOWANYCH**

Czeska tradycja glottodydaktyczna w większości rozróżnia tylko dwa stopnie zaawansowania – początkujący i zaawansowany. Jednak na polonistyce na Uniwersytecie Karola rozróżniamy trzy poziomy zaawansowania podczas pierwszego cyklu studiów polonistycznych, który trwa pięć semestrów.

Za studentów średnio zaawansowanych są uważani studenci drugiego roku studiów polonistycznych. Studenci, którzy przeszli przez semestralny kurs nazwany wstęp do językoznawstwa polskiego (krótki przegląd rozwoju języków indoeuropejskich, krótki przegląd rozwoju języka polskiego, przegląd najważniejszych prac z językoznawstwa), przeszli przez semestralny kurs z fonetyki, fonologii i przez kurs lektorski języka polskiego (2 godziny zajęć z polonistą czeskim, 2 godziny zajęć z lektorem z Polski). Wszyscy studenci po I roku studiów wyjeżdżają również na wakacyjny kurs do Warszawy. Więc chodzi o studentów, którzy już mieli możliwość porozumiewać się po polsku nie tylko w sztucznych warunkach podczas lekcji, ale i w naturalnym otoczeniu w samej Polsce.

Na początku II roku studiów polonistycznych (tj. na początku etapu, który nazywamy średnio zaawansowanym) studenci muszą umieć rozmawiać o podstawowych codziennych sprawach (inwentarz tematyczny zob. K. Pösingerová, A. Seretny, *Czy Czechów jest trzech?*, Kraków 1992). Z tym jest związany i wybór środków językowych. Jest rzeczą oczywistą, że rozróżniają środki językowe odpowiadające oficjalnej i nieoficjalnej sytuacji komunikacyjnej.

Co się tyczy gramatyki (zob. inwentarz gramatyczny podręcznika *Czy Czechów jest trzech?*) muszą być w stanie odmieniać rzeczowniki, przymiotniki,

zaimki rzeczowne, czasowniki we wszystkich czasach i trybach. Również muszą rozróżniać dopełnienie bliższe i dalsze lub stopniować przymiotniki i przysłówki.

Wszystkie zdobyte wiadomości mieliby umieć realizować w mowie i w piśmie. Jeszcze przed wakacyjnym wyjazdem do Polski wymaga się od studentów podczas wykładów, które są wygłaszane po polsku przez profesorów z Polski, robienia notatek również po polsku.

Nauka studentów średnio zaawansowanych jest realizowana jak praktyczna nauka języka polskiego (4 godziny tygodniowo) tak teoretyczno-praktyczna i teoretyczna nauka polonistyczna (2 godziny seminariów i 2 godziny wykładów z morfologii).

Główną metodą nauczania języka polskiego jest nadal metoda komunikacyjna uzupełniona o gramatykę kontrastywną, z tym że nacisk jest kładziony na te zjawiska komunikacyjne i gramatyczne, gdzie można się spodziewać błędów spowodowanych interferencją (np. odmiana liczebników, nieregularna odmiana rzeczowników, ale i słownictwo związane z tematem *organizacja pracy lub gospodarstwo rolne* itd., gdzie sprawiają trudności te słowa, w których temat jest identyczny w obu językach, ale przyrostki są inne w języku czeskim i polskim).

Inwentarz tematyczny (zob. K. Pösingerová, A. Seretny, *Coraz bliżej Polski*, Praha 1997) został zbudowany tak, żeby odpowiadał potrzebom komunikacyjnym ludzi dorosłych, którzy interesują się aktualnymi tematami życia nie tylko w Polsce lub w Czechach, ale na całym świecie (np. *ja i moje życie, opieka zdrowotna, organizacja pracy, rynek mieszkaniowy, rolnictwo, klimat, ekologia, życie w mieście, tradycje polskie, jacy jesteśmy, środki masowego przekazu*). Teksty wstępne i uzupełniające zostały wybrane z polskich czasopism i książek i pokazują przede wszystkim współczesną Polskę. Większość tekstów wywołuje natychmiastowe dyskusje na lekcjach, co uważamy za bardzo pożyteczne. Przy każdym temacie jest również podana informacja o aktualnej sytuacji w Polsce (np. *szkolnictwo w Polsce, miejsce rolnictwa w gospodarce polskiej, święta i zwyczaje polskie* itd.).

W porównaniu z częścią pierwszą podręcznika języka polskiego dla Czechów, część druga dla średnio zaawansowanych zawiera o wiele więcej nowych słów, w tym terminów, z którymi młody człowiek spotyka się codziennie. Słowniczek, który jest przy każdym tekście wstępnym, zawiera wszystkie słowa, których nie ma w części I, ani we wcześniejszych lekcjach części II. Choć mnóstwo słów brzmi jednakowo w języku polskim i czeskim, to wcale nie znaczy, że ich znaczenie jest też identyczne. Więc żeby zapobiec interferencji, została podana cała lista nowych słów.

W związku z trudnym słownictwem spotykamy się bardzo często jeszcze z innym typem interferencji, którą można oznaczyć jako interferencję skrytą, co znaczy, że studenci celowo nie wykorzystują pewnych terminów

podczas dyskusji na dany temat i opisują ową rzeczywistość kilkoma wyrazami lub wykorzystują te słowa, które są im bardzo dobrze znane.

Inwentarz gramatyczny (zob. *Coraz bliżej Polski*) nawiązuje do części I podręcznika i zawiera tę część gramatyki, którą można oznaczyć jako trudniejszą (np. odmiana liczebników, nieregularna odmiana rzeczowników, tzw. deklinacja mieszana rzeczowników, imiesłowy, ich tworzenie i użycie, nieosobowe formy czasowników) i tę część gramatyki, która Czechom nie sprawia większych kłopotów, ale nie było możliwe umieszczenie jej w części I (np. przegląd odmiany zaimków przymiotnych i liczebników, ze składni przegląd zdań współrzędnych i podrzędnych itd.). Podczas ćwiczeń gramatycznych zwraca się przede wszystkim uwagę na specyficzne polskie zjawiska gramatyczne w porównaniu z językiem czeskim, jak np. niektóre równoważniki zdań lub niektóre zdania bezpodmiotowe lub na przydawkę przymiotną. Dalej na zjawiska gramatyczne, gdzie można się spodziewać interferencji wewnątrzjęzykowej i międzyjęzykowej, np. przy odmianie liczebników lub rzeczowników z odmianą nieregularną lub mieszaną. Ćwiczenia ściśle gramatyczne są dobierane z podręczników wydawanych w Polsce dla cudzoziemców i z naszych podręczników języka polskiego dla Czechów.

Również część programu seminariów jest poświęcona praktycznym ćwiczeniom z morfologii – chodzi tu przede wszystkim o słowotwórstwo.

Cały program gramatyczny jest programem podrzędnym w stosunku do programu komunikacyjnego, jego rola jest tylko rolą środka pomocniczego podczas ćwiczeń komunikacyjnych, te zaś są realizowane jako dyskusja, wystąpienia popularnonaukowe, interpretacja tekstu itd., tak żeby studenci byli w stanie rozmawiać o różnych problemach i pisać na dany temat w sytuacji oficjalnej i nieoficjalnej.

W związku z tym, że większość naszych studentów zostaje tłumaczami, przy każdym temacie są zawsze realizowane ćwiczenia z tłumaczenia tekstów pisanych z języka polskiego na czeski i odwrotnie.

W ramach programu dla średnio zaawansowanych są realizowane teoretyczne wykłady poświęcone morfologii, tak jak jest przedstawiana we współczesnym językoznawstwie polskim. Celem tych wykładów i również części seminariów jest objaśnienie takich spraw jak wyraz, morfem i morf lub kategorie gramatyczne. Bardzo ważne jest też teoretyczne objaśnienie zaszeregowania niektórych słów do poszczególnych części mowy, które jest inne niż w języku czeskim, lub podział tradycyjnej części mowy zaimki na zaimki rzeczowne, przymiotne i liczebne według ich roli w zdaniu i według ich odmiany. To wszystko jest objaśniane podczas wykładów wygłaszanych od IV semestru po polsku. Studenci również studiują polską literaturę językoznawczą z ostatnich dwudziestu lat. Dyskusje nad poszczególnymi tematami prowadzone są podczas seminariów tylko po polsku.

Część seminariów tworzą praktyczne ćwiczenia uzupełniane o teoretyczne objaśnienia danych form. Więc nie chodzi tylko o utworzenie poprawnej formy językowej, ale również np. o analizę morfologiczną, słowotwórczą itd. Celem takich analiz jest, żeby studenci uświadomili sobie, w jaki sposób są utworzone określone formy słów.

Po okresie praktycznym, okresie uczenia się odmiany rzeczowników, przymiotników, czasowników, tworzenia słów i całych zdań podczas lektoratów języka polskiego następuje więc okres lingwistycznego podejścia, który ma pomóc studentom przede wszystkim w sytuacjach, kiedy nie są pewni, czy dana forma jest poprawna w języku polskim. Wtedy mogą sobie pomóc sprawdzeniem utworzonej formy przez teoretyczne wiadomości. Oczywiście to jest możliwe tylko wtedy, kiedy mają czas na przemyślenie określonego problemu.

Studia na poziomie średnio zaawansowanym kończą się egzaminem z języka polskiego (tłumaczenie zdań z języka czeskiego na polski, interpretacja tekstu polskiego po polsku i rozmowa na określony temat) i egzaminem oraz zaliczeniem z morfologii. W celu zaliczenia zajęć muszą studenci napisać w każdym semestrze jedną pracę teoretyczną orientowaną na problemy morfologiczne i napisać test poświęcony omawianym problemom językoznawczym.

Drugi rok, etap średnio zaawansowany, jest chyba najtrudniejszym rokiem całych studiów. Ogół wiadomości zarówno podczas przygotowania praktycznego, jak teoretycznego wymaga od studentów codziennej pracy, a od nauczycieli oprócz umiejętności naukowych i praktycznych, doskonałej organizacji pracy.